

รัฐ

ชีวิต ความเห็น ที่ซึ่งหนังสือทุกคนสามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้

СССР

ธรรมะที่มีความเป็นธรรม และศาสตร์ธรรมแห่งมนุษยธรรม

นิ้ว

วิจักขณ์
พานิช

นิธิ เอียวศรีวงศ์ คำนิยาม

คำตาม
กับการมีส่วนร่วมนิยามความหมายใหม่ของธรรมะ

รัฐ-ธรรม-นิว

วิจักขณ์ พานิช

กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน ๒๕๕๘

รัฐ-ธรรม-นิว • วิจักขณ์ พานิช

พิมพ์ครั้งแรก : สำนักพิมพ์มติชน, กันยายน ๒๕๕๘

ราคา ๒๒๐ บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

วิจักขณ์ พานิช, รัฐ-ธรรม-นิว. กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๘. ๓๒๐ หน้า.--(การเมือง)

๑. ไทย-การเมืองและการปกครอง. I. ชื่อเรื่อง.

๓๒๐.๙๕๙๓

ISBN 978 - 974 - 02 - 1431 - 1

ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อารักษ์ คณะนาท, สุพจน์ แจ็งเว็ว, สุชาติ ศิริสุวรรณ,
ปิยชนันท์ สุทวีทรัพย์, ไพรัตน์ พงศ์พานิชย์, นงนุช สิงหเดชะ

ผู้จัดการสำนักพิมพ์ : กิตติวรรณ เทิงวิเศษ • รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : จุจิรัตน์ ทิมวัฒน์, อพิสิทธิ์ ธีระจาวรวัฒน
บรรณาธิการบริหาร : สุลักษณ์ บุญปาน • บรรณาธิการสำนักพิมพ์ : พัลลภ สามสี
หัวหน้ากองบรรณาธิการ : สอง แสงวิวัฒน์ • บรรณาธิการเล่ม : โมน สวัสดิ์ศรี
นักศึกษานิเทศศาสตร์ : ยุทธภูมิ ทรัพย์ทั้งสาม • พิสูจน์อักษร : บุญพา มีชนะ
กราฟิกเลย์เอาต์ : อรอนงค์ อินทรอุดม • ออกแบบปก : วิชิต หอยสังข์สวัสดิ์
ศิลปิน : ประภาพร ประเสริฐโลกา • ประชาสัมพันธ์ : สุกษัย สุชาติสุธรรม

หากท่านต้องการสั่งซื้อหนังสือเล่มนี้จำนวนมากในราคาพิเศษ
เพิ่มมอบให้วัด ห้องสมุด โรงเรียน หรือองค์กรการกุศลต่างๆ
โปรดติดต่อโดยตรงที่ บริษัทงานดี จำกัด โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๐-๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๕๓ โทรสาร ๐-๒๕๕๐-๙๐๑๒

สำนักพิมพ์มติชน | www.matchonbook.com

บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) : ๑๒ ถนนเทศบาลนครเกล้า ประชาานิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๐-๐๐๒๑ ต่อ ๑๒๓๕ โทรสาร ๐-๒๕๕๐-๕๕๘๘

แม่พิมพ์สี-ขาวดำ : กองงานเตรียมพิมพ์ บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) ๑๒ ถนนเทศบาลนครเกล้า ประชาานิเวศน์ ๑

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๐-๐๐๒๑ ต่อ ๒๕๐๐-๒๕๐๒

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด ๒๗/๑ หมู่ ๕ ถนนสุขาประชาสรรค์ ๒ ตำบลบางพุฒ

อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๒๐ โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๔-๒๑๓๓, ๐-๒๕๕๒-๐๕๙๖ โทรสาร ๐-๒๕๕๒-๐๕๙๗

จัดจำหน่ายโดย : บริษัทงานดี จำกัด (ในเครือมติชน) ๑๒ ถนนเทศบาลนครเกล้า ประชาานิเวศน์ ๑

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๐-๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๕๐-๓๓๕๓ โทรสาร ๐-๒๕๕๐-๙๐๑๒

Matchon Publishing House a division of Matchon Public Co., Ltd.

12 Tetsabannaruean Rd., Prachanivate 1, Chatuchak, Bangkok 10900 Thailand

หนังสือเล่มนี้พิมพ์ด้วยหมึกที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
เพื่อปกป้องธรรมชาติ ลดภาวะโลกร้อน และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้อ่าน

สารบัญ

คำนำสำนักพิมพ์	๘
คำนำเสนอ : นิธิ เอียวศรีวงศ์	๑๐
คำนำผู้เขียน	๑๗
คำอุทิศ	๒๓
ประชาติปไต่ยเกิดแก่เจ็บตาย	๒๕
คำขอโทษประชาชน	๓๐
การเมืองดีชั่ว	๓๔
ทำดีเพื่อ...	๓๘
ค้นหาทางการเมือง	๔๔
เข้าใจคนอื่น	๕๐
สันติภาพบนความขัดแย้ง	๕๓
พลังซื้อ	๕๙
จิตวิญญาณการปลดปล่อย	๖๖
ศีลไม่ละเมิดสิทธิ	๗๑

เป็นปากเป็นเสียง	๗๗
สันติคืออาวุธ	๘๒
(อภิ) สิทธิของพระ	๘๕
ปลุกเจ้าโพธิจิต	๙๑
ภวานากับความสูญเสีย	๙๖
ฆ่าคนชั่วไม่บาป?	๑๐๑
อัตลักษณ์กับอัตตา	๑๐๖
ล้มมาปราศรัย	๑๑๑
กำแพงเมืองไทย	๑๑๖
เก็บขยะศาสนา	๑๒๒
คืนความเป็นคนให้พระ	๑๒๘
วิกฤตพุทธศาสนาในอุษาคเนย์ (๑) ลัทธิยึดมั่นศรัทธาสุดขีด	๑๓๔
วิกฤตพุทธศาสนาในอุษาคเนย์ (๒) ทำที่ต่อโลกสมัยใหม่	๑๓๙
วิกฤตพุทธศาสนาในอุษาคเนย์ (๓) พุทธะบนความต่าง	๑๔๓
วิกฤตพุทธศาสนาในอุษาคเนย์ (๔) ชาตินิยมทางศาสนา	๑๔๘
วิกฤตพุทธศาสนาในอุษาคเนย์ (๕) ปมขัดแย้งกับมุสลิม	๑๕๓
เยี่ยมมคฺคความคิด	๑๕๙
การมีส่วนร่วมทางศีลธรรม	๑๖๕
ประชาธิปไตยในสถาบันครอบครัว	๑๗๐
#ข่มขืนต้องประหาร?	๑๗๕
สังคมแห่งนักโทษ	๑๘๐
สิทธิมนุษยชนบุญกุศล	๑๘๗
เอาใจเขามาใส่ใจเรา	๑๙๓
เผด็จการธรรมะ	๑๙๘
ล้มพระพุทธเจ้า	๒๐๓
ไม่มีที่ให้ยืน	๒๐๘
ปฏิบัติธรรมกับอาการทางจิต	๒๑๓

ชีวิตง่ายไม่ใช่ศีลธรรม	๒๑๙
ความเป็นสากล	๒๒๔
“ใครฆ่า?” คำถามทางศีลธรรมในวันที่ ๖ ตุลาคม ที่ฟังทางใจ	๒๒๘
พระสุเทพกับสวนโมกข์	๒๓๖
เผด็จการกับการท่องเที่ยว	๒๔๑
แผนผังความหวาดระแวง	๒๔๕
วันแมน แม่น้ำโหด	๒๕๐
เราต่างคือชาร์ลี	๒๕๖
สมองไหล	๒๖๐
คุณธรรมทางการเมือง	๒๖๔
กรณีธรรมกาย : ข้อเสนอแยกรัฐกับศาสนา	๒๖๙
บาดแผลทางสังคม	๒๗๕
ปฏิรูปสำนักเผด็จการในการศึกษาไทย	๒๘๐
การต่อสู้ทางการเมืองของพระ	๒๘๖
รัฐไม่ฆ่า	๒๙๒
โลกปิด	๑๙๗
วัตุนิยมทางศาสนา	๓๐๒
สังคมภาวนา	๓๐๘
<i>คุยเรื่องธรรมหน้า</i>	๓๑๔

คำนำสำนักพิมพ์

ในยุคสมัยที่ปรากฏการณ์ทางการเมืองมีบทบาทและอิทธิพลกับชีวิต คำถามอันมากด้วยแง่คิดจึงเกิดขึ้นด้วยการพบเห็น แลกเปลี่ยน จนถึงลงพื้นที่ด้วยตนเอง ยิ่งเมื่อใช้สายตาของ “ธรรมะ” ซึ่งเป็นหลักยึดเหนี่ยวที่บ้านเมืองกำลังเผชิญสถานการณ์อันแหลมคมด้วยแล้ว ยิ่งพบความหลากหลายชวนติดตาม

นักเขียนหนุ่มไฟแรงนาม “วิจักขณ์ พานิช” ถือเป็นหนึ่งในนั้น...

เพราะเขาคือคนหนุ่มที่ตั้งคำถามกับปรากฏการณ์ทางสังคม ไม่ว่าจะจะมีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีหรือร้าย ผนวกกับความอยู่รอดของระบอบประชาธิปไตยซึ่งถูกจัดวางอยู่ในเส้นขนานของความขัดแย้ง ทุกมุมมองทางสังคมจึงแตกประเด็นออกไปหลายมิติ อีกทั้ง “วิจักขณ์” มิใช่แค่ใช้ความคิดเชิงปรัชญาในการมอง หากแต่ใช้ “ใจ” มองเข้าไปจนทะลุถึงแก่นของความเป็นมนุษย์

กลับเป็นคอลัมน์ “ธรรมหัว” ในหนังสือพิมพ์มติชน ก่อนจะรวบรวมเป็นหนังสือ “รัฐ-ธรรม-หัว” เล่มนี้

ด้วยสายตาผู้ศึกษาธรรมะและปัญหาสังคม-การเมือง เขาจึงเปิดประเด็นนับแต่ก่อนการเกิดรัฐประหารครั้งล่าสุด กะเทาะโฉมผู้มีอำนาจร่วมมือกับกลุ่มคนชั้นกลางเพื่อเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ตรงข้ามกับเสียงส่วนใหญ่ เจาะลึกความเป็นไปของผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ท่ามกลางกระบวนการบางอย่างในนามของความดีและคุณธรรมที่อิงแอบสถาบันหลักของชาติ

ขณะที่ประเด็นหลักของหนังสือไม่ลืมนำถึงเรื่องธรรมะ ยิ่งเมื่อภาวะทางการเมืองผันแปรไปตามบทบาทของผู้เป็นใหญ่ บทบาทของพุทธศาสนานั้นย้อนแย้งหรือเนื่องหนูนกับอำนาจดังกล่าวอย่างไร เหตุใดประเทศไทยในฐานะที่ได้ชื่อว่าเป็นเมืองพุทธกลับไม่สามารถสลายความขัดแย้งที่ดำเนินมากกว่าทศวรรษได้ รุปรอยเช่นนั้นเป็นเพราะการเมืองมีปัญหา หรือธรรมะแบบเปลือกกระพีไม่อาจช่วยให้บ้านเมืองดำรงอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพกันแน่

อีกแก่นที่หนังสือต้องการนำเสนอก็คือปรากฏการณ์เกี่ยวกับพุทธศาสนา ว่ามีประเด็นใดบ้างที่สังคมไทยยังต้องเผชิญ เรียนรู้ และทบทวนเพื่อไปสู่จุดหมาย มีปรากฏการณ์ใดบ้างที่บันดาลให้หลักธรรมอันแท้จริงไม่อาจเข้าถึงส่วนลึกของสังคม ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นเพราะพุทธศาสนาถูกทำให้ศักดิ์สิทธิ์และไม่อาจแตะต้องหรือไม่ หากยังดำเนินต่อไป บ้านเมืองจะรอดพ้นวิกฤตได้อย่างไร

นับเป็นหนังสือคุณภาพทางความคิด ผ่านการเล่าเรื่องในลักษณะตั้งคำถามได้อย่างตรงประเด็น พร้อมตีแผ่เบื้องลึกของแทบทุกปรากฏการณ์ทางสังคม ซึ่งเป็นประเด็นที่เราจักต้องตื่นรู้และทำความเข้าใจก่อนที่ทุกอย่างจะสายเกินไป

สำนักพิมพ์มติชน

คำนำเสนอ

คุณภมรเกิด อัครชาติ ถึงแก่ชีวิตเพราะเธอเสียสละเสียงอันตรรายไปช่วยชีวิตผู้อื่น คุณแม่ของเธอคือคุณพะเยาว์ อัครชาติ สู้อะสละเวลาทนความยากลำบากนานปีการเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ลูก ไม่ได้ทำให้ลูกฟื้นคืนชีวิตได้ ไม่ได้มุ่งจะแก้แค้นใคร แต่คุณพะเยาว์คิดว่าเพื่อมิให้ลูกหลานคนอื่นต้องถูกกระทำอย่างเดียวกัน คุณณัฐฐิตามีวังปลา พยานผู้เห็นเหตุการณ์ใกล้ชีวิต เสียงอันตรรายเป็นพยานปากสำคัญในการดำเนินคดีในศาล ทั้งๆ ที่รู้ว่าเป็นภัยต่อตนเองอย่างร้ายแรง การทำอะไรที่ยากลำบากเพื่อคนอื่น โดยตนเองไม่หวังผลตอบแทนอย่างไรเช่นนี้ คนไทยเคยถูกสอนมาให้เชื่อว่านี่คือคนดี แต่ท่านเคยนึกถามตนเองบ้างไหมว่า เหตุใดคนจำนวนมากไม่น้อยที่อ้างตนว่าเป็น “คนดี” ในเมืองไทยปัจจุบัน จึงไม่เคยเอ่ยปากยกย่องคนเหล่านี้เลยสักคำเดียว หนังสือเล่มนี้พยายามตอบปัญหา

ไม่ได้ตอบในแง่ว่าคนที่อ้างตนเป็น “คนดี” เหล่านี้ไม่ใช่คนดีจริง เพราะนั่นเป็นเรื่องปัจเจกต่าง ต่างคนต่างรู้เฉพาะของตัว และคงไม่มีคน

ปกติที่เฝ้าพยายามไปขุดคุ้ยความไม่ดีของคนอื่นมาประจาน แต่หนังสือเล่มนี้พยายามตอบสิ่งที่นักทฤษฎีการจรรจนั้น นั่นคือมาตรฐานความดีที่คนเหล่านั้นพูดถึง อันเป็นมาตรฐานความดีแบบพุทธศาสนาที่เป็นทางการ เป็นมาตรฐานที่ใช้ในโลกปัจจุบันไม่ได้แล้ว (หรือบางที่อาจใช้ในโลกโบราณก็ไม่ได้ด้วย) เพราะพุทธศาสนาที่เป็นทางการของไทยซึ่งเป็นที่นิยมนับถืออย่างกว้างขวางในเมืองไทยนั้น อาจไม่ได้มุ่งจะเจาะไปถึงพุทธธรรมจริงๆ เท่ากับพยายามทำให้มาตรฐานความดีของศาสนาสอดคล้องกับอำนาจรัฐ จนกลายเป็นเครื่องมือของรัฐในการสถาปนากิริสัทธนาาชาตินิตขึ้นแก่คนที่รัฐตราว่าเป็น “คนดี”

แต่ก็ไม่ใช้หนังสือธรรมะที่นำเอาคัมภีร์ต่างๆ ทั้งเถรวาท, มหายาน และวัชรยานมาวิเคราะห์เจาะลึกเพื่ออธิบายให้ผู้อ่านเข้าใจพุทธธรรมตรงกันข้ามด้วยซ้ำ ผู้เขียนออกจะสมมุติว่าผู้อ่านพอจะรู้เรื่องนั้นอยู่แล้ว ไม่มากก็น้อย ซ้ำหนักไปกว่านั้น บางครั้งยังอาจเสนอความเห็นที่ทำทนายชาวพุทธแบบไทยให้สะดุ้งเสียอีกด้วย เช่น หากเน้นแต่ความดีแบบปรมาตมธรรม (เช่นการเข้าถึงพระไตรลักษณ์ในทุกขณะจิต) อาจนำไปสู่ความคิดแบบเห็นเป้าหมายสำคัญกว่าวิถีทางเพื่อบรรลุเป้าหมาย เช่น “คนดี” ในเมืองไทยจึงสนับสนุนเผด็จการทหารมากกว่าประชาธิปไตย เพราะอำนาจเด็ดขาดแบบทหารเท่านั้นที่สามารถนำไปสู่ความดีสูงสุด (แก่ประเทศชาติ) ได้

ศีลธรรมของพุทธศาสนาที่เป็นทางการแบบไทยจึงพิกลพิการ เพราะมันคับแคบเกินไป ส่วนที่มุ่งไปยังภายนอกก็คือเอาอย่างง่ายๆ ว่าความเคารพนับถือชาติ ศาสน์ กษัตริย์ คือความดี ส่วนที่มุ่งภายในคือผลตอบแทนทั้งทางโลกย์และทางธรรมที่จะให้แก่ผู้ปฏิบัติ ผู้เขียนใช้คำว่า “วัตถุนิยมทางจิตวิญญาณ” คือการนำเอาคำสอนทางศาสนามาเสริมสร้างอัตตาของตน ได้อำนาจ ได้เกียรติยศ ได้ลาภ ได้ความนับหน้าถือตา จะเห็นได้ว่าไม่มีคนอื่นอีกมากที่อยู่ร่วมสังคมและร่วมโลกกับเราเลย พูดอีกอย่างหนึ่งก็คือข้างนอกของคนไทยคือชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ข้างในคือ

ตัวกูของกู จึงไม่แปลกที่โลกทางศีลธรรมของไทยปัจจุบันย่อมดับแค้น และมองไม่เห็นคนดีสามคนที่เอ๋ยถึงข้างต้น เพราะสามคนนั้นแตกต่างจากคนไทยทั่วไป ข้างนอกของเราคือคนอื่น คนที่อาจไม่รู้จักหน้าค่าตามาเลย แต่ก็เป็นคนร่วมสังคมเดียวกัน จึงแทบจะไม่อาจนับสามคนนั้นเป็นชาวพุทธแบบไทยได้เลย ส่วนข้างในคือความเคารพคนอื่น

แท้จริงแล้วในทัศนะของคุณวิจักขณ์ พานิช ศิล ๕ ไม่ใช่ข้อห้ามไม่ให้ทำชั่ว ๕ อย่าง อันนั้นก็ใช่แต่อย่างไม่ต้องสงสัย แต่รากฐานของ ศิล ๕ อยู่ที่ความเคารพต่อคนอื่น (หรือสัตว์อื่น) อย่างเท่าเทียมกัน การเข้าถึงศีลจึงไม่ใช่เพียงแต่ละวันความชั่ว ๕ อย่างที่กำหนดไว้เหมือนกฎหมาย แต่คือการ “เจริญ” ทำที่แห่งความเคารพคนอื่นมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตและการคิดของเราต่างหาก

ทั้งความเคารพต่อผู้อื่นก็ไม่ใช่เพียงเคารพผู้มีศีลเสมอกันเท่านั้น แต่เคารพในความเป็นคนของเขา (หรือชีวิตของเขาก็ตาม) ซึ่งอาจเคยผ่านความเห็นแก่ตัวอย่างร้ายกาจมาแล้ว ผ่านความชั่วและดิ้นหาอันหยาบกระด้างมามาก แต่คนชั่วก็ยังคงเป็นคนอยู่ ทั้งนี้ไม่ได้หมายถึงยกย่องคนชั่วอย่างสยบยอม แต่หมายถึงการยอมรับเขาในฐานะมนุษย์ ตำนานเรื่องพระองคฺุลิมาลจะเล่าในแง่นี้ก็ได้อีก คือพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายอมรับความเป็นมนุษย์ขององคฺุลิมาล จึงทรงบอกรัชมที่สูงกว่าให้แก่องคฺุลิมาล และแม้องคฺุลิมาลไม่รับธรรมนั้นก็พร้อมที่จะรับรองคฺุลิมาลในฐานะมนุษย์ต่อไป แต่พุทธแบบไทยเลือกจะเล่าให้เป็นอภินิหารของความดีเหนือความชั่ว นัยยะก็คือคนชั่วที่ไม่ยอมรับธรรมอันสูงกว่า จึงหมดคุณค่าความเป็นมนุษย์ไปโดยอัตโนมัติ

แทนที่จะใช้แต่ “ความดี” เป็นบรรทัดฐาน คุณวิจักขณ์เสนอว่า เราควรใช้ “คุณค่า” แทนมากกว่า เพราะในโลกปัจจุบัน เมื่อผู้คนจากปุมหลังอันหลากหลายต้องเข้ามาสัมพันธ์กัน อีกทั้งต่างก็มีอิสรภาพในการคิดถึงมาตรฐานความดีได้หลากหลาย ต่างยึดใน “คุณค่า” ที่แตกต่างกัน ผิดถูกขึ้นอยู่กับกาลเปลี่ยนแปลงข้อมูลและความเห็นกันด้วยเหตุผล

ถึงไม่อาจบรรลุคำตอบที่รับกันได้ทุกฝ่าย อย่างน้อยก็ยังคงดำรงรักษาความเคารพต่อ “คุณค่า” ที่แตกต่างกันได้ และด้วยเหตุตั้งนั้นจึงสัมพันธ์กันฉันมนุษย์ที่เท่าเทียมกันได้

นี่คือความสับสนระหว่างความดีกับคุณค่า เมื่อ “คนดี” ในประเทศไทยกล่าวว่า ประชาธิปไตยไม่มีศีลธรรม ฟังดูเหมือนกับว่าประชาธิปไตยไม่มีคุณค่าอะไรกำกับอยู่เลย แท้จริงแล้วประชาธิปไตยก็มีศีลธรรมกำกับอยู่มากมายทีเดียว เพียงแต่ไม่ใช่ศีลธรรมทางศาสนาเท่านั้น ความพยายามจะยึดยึดศีลธรรมทางศาสนาลงไปในประชาธิปไตยเสียอีกที่ล่องละเมิดศีลธรรมของประชาธิปไตย เช่น เอา “คนดี” มาปกครองบ้านเมืองโดยไม่ต้องฟังความเห็นชอบของผู้ใต้ปกครอง ในบรรทัดฐานทางศีลธรรมประชาธิปไตย นี่คือการรีปชั้นโดยตรงทีเดียว ศีลธรรมของประชาธิปไตยบังคับว่า คอร์รัปชันนั้นต้องพิสูจน์จนสิ้นสงสัยว่าได้มีการกระทำทุจริตเกิดขึ้นโดยเจตนา จะใช้วิธีนั่งฉานจนเห็นได้ด้วยบารมีของ “คนดี” ไม่ได้ ประชาธิปไตยมีศีลธรรมของมันเอง บางส่วนก็ไม่ได้แตกต่างจากศีลธรรมทางศาสนา แต่จะเอาศีลธรรมทางศาสนาเข้าไปใช้แทนไม่ได้ และศีลธรรมของประชาธิปไตยก็เป็นคุณค่าอย่างหนึ่งในโลกปัจจุบัน เมื่อเรายอมรับคุณค่าของศีลธรรมเช่นนี้ ก็ไม่ได้หมายความว่าเราต้องปฏิเสธศีลธรรมของศาสนา ซึ่งก็เป็นคุณค่าอีกอย่างหนึ่งเหมือนกัน

เมื่อต้องสรุปหลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนาในโลกปัจจุบัน คุณวิจักขณ์ยกภษาขิตง่าย ๆ ของไทยว่าคือ “เอาใจเขามาใส่ใจเรา” เท่านั้นเอง พูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ เข้าใจถึงทุกข์ของคนอื่นบ้าง ไม่ใช่มีหวังมายอยู่กับทุกข์ของตนเองตายเดียว การเข้าถึงทุกข์ของมวลมนุษย์นั้นแหละคือหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนาในทัศนะของคุณวิจักขณ์ สำคัญเสียยิ่งกว่าผ้าเหลืองหรือหลักธรรมอะไรทั้งสิ้น อย่างที่ทางมหายานเน้นพระมหากรุณาธิคุณอันไพศาลของพระพุทธะ คือทรงมองเห็นทุกข์ในสากลจักรวาล

มองเห็นทุกข์ของคนอื่นยอมทำให้มีความเคารพต่อกันและกัน

ไม่มีทางอื่นที่จะแก้ทุกข้อได้ นอกจากนั่งลงปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนกันด้วย
ท่าทีแห่งความเคารพกันอย่างเสมอหน้าเท่านั้น เราก็คงขัดแย้งกันต่อไป
แต่ด้วยความเข้าใจและเห็นใจกัน แม้ไม่เห็นด้วยกับทางออกที่ฝ่ายนั้นๆ
ต้องการ ไม่มีใครที่อาจยกตนเป็นผู้ทรงธรรมแต่ผู้เดียว หรือเป็น “คนดี”
ที่เข้าถึงธรรมได้สูงกว่าผู้อื่น คอยชี้แนะสั่งการให้เดินตามเส้นทางที่ตัว
กำหนดขึ้นเอง อำนาจบังคับของความคิดที่คับแคบ ไม่เป็นประชาธิปไตย
คือไม่เปิดให้คนอื่นถกเถียงโต้แย้ง และได้รับคำชี้แจงที่ไม่ดูหมิ่นเหยียด
หยามหรือต้องโทษรุนแรง ย่อมนำสังคมมาสู่จุดอับจนอย่างที่เราทุกคน
เผชิญอยู่ในเวลานี้

คุณวิจักขณ์พูดถึงคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ไม่เคยได้ยินพระ
รูปใดสอนมาก่อน พุทธศาสนาควรทำให้คนศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย
เพราะที่จริงแล้วพุทธธรรมสอนให้เราเคารพตัวเองและเคารพผู้อื่น
เคารพความเท่าเทียมของมนุษย์ ทำให้คน “มีส่วนร่วมในการสร้างบรรทัด
ฐานทางสังคมที่เคารพและให้คุณค่าแก่นุชยธรรมมากกว่าหลักธรรม
สูงส่งทางศาสนา”

คุณวิจักขณ์กระตุ้นให้ชาวพุทธไทยสะดุ้งยิ่งกว่านี้เมื่อประกาศว่า
ศีลธรรมแบบเอาตัวเองเป็นศูนย์กลางจักรวาล ทำให้ศีลธรรมกลายเป็น
อำนาจนิยม และสิทธิมนุษยชนเป็นคำสำคัญในสังคมประชาธิปไตยยิ่ง
กว่าคำว่าศีลธรรมและความดีด้วยซ้ำ เป็นเรื่องที่ชาวพุทธไทยควรคิดให้ดี
ก่อนที่จะมี “คนดี” ออกมาแสดงความโศกสลดต่อตึกที่ถูกเผา ยิ่งกว่าชีวิต
คนที่ถูกทำลายอีกครั้งหนึ่ง

ตลอดหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนอาจยกข้อจำกัดหลายอย่างที่เกิดแก่
พุทธศาสนาที่เป็นทางการแบบไทยว่า ทำให้ไม่อาจตอบสนองต่อความ
เปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันได้ แต่ผู้เขียนไม่ได้ยกข้อจำกัดของหลัก
ธรรมในพระพุทธศาสนา (ทุกนิกาย) ว่าไม่อาจตอบสนองต่อปัญหาห้วง
กว้างของโลกปัจจุบัน ผู้เขียนคำแนะนำจึงขอพูดถึงเรื่องนี้จากความคิดของคน
ที่รู้จักพระพุทธศาสนาอย่างดีท่านหนึ่งคือ David Loy ใน “Awakening

in the age of ecological crisis,” (*Seeds of Peace*, XXXII, 2, May-August, 2015) ขึ้นมากล่าวถึงไว้ด้วย

Loy พูดถึงความใญ่ของชาวพุทธ เห็นคนตกทุกข์ได้ยากก็พยายามช่วยเหลือ บางสังคมถึงกับจัดองค์กรขึ้นเพื่อระดมความช่วยเหลือให้ถึงมือคนทุกข์ได้มาก ๆ แต่ชาวพุทธมักไม่ถามตัวเองว่าทำไมจึงมีคนตกทุกข์ได้ยากอยู่มากมายในโลกนี้ อะไรเป็นเหตุให้เขาต้องเผชิญชะตากรรมอันเลวร้ายเช่นนั้น

คำตอบอย่างง่าย ๆ ก็คือ ชาวพุทธไม่สนใจเหตุแห่งทุกข์ทางสังคม สมุทัยคือต้นเหตุทั้งหลายเป็นของของบุคคล ฉะนั้นระดับทุกข์ได้ก็ต้องแก้ที่เหตุแห่งทุกข์หรือสมุทัยด้วยนัยยะวิธีต่างๆ จนทำให้เรามักลืมหาเหตุแห่งทุกข์เชิงสถาบันหรือเชิงสังคมไป เราอาจพยายามดับต้นเหตุด้วยการฝึกสติให้รู้รอบ เพื่อจะได้รู้ทันความยึดมั่นถือมั่นของตนเอง ปล่อยวางและมีความทุกข์น้อยลงไปเรื่อย ๆ จนมองสาเหตุแห่งทุกข์เชิงสังคมว่าเป็นเช่นนั้นเอง (หนอ) Loy ได้ยกคำของภิกษุโพธิมาเถื่อนว่า “หากไม่มีสำนึกในการวิพากษ์อย่างแหลมคมแล้ว การปฏิบัติธรรมแบบชาวพุทธอาจถูกใช้เป็นเรื่องมือให้ความชอบธรรมแก่สถานะเดิม หรือยิ่งทำให้สถานะเดิมมีเสถียรภาพมั่นคงขึ้น”

สรุปก็คือ การปฏิบัติธรรมในพุทธศาสนาอาจทำให้เฟื่องแต่การพ้นทุกข์ของตนเอง จนไม่ใฝ่ใจจะคิดถึงการเปลี่ยนโลกรอบตัวให้ดีขึ้น รู้ทันความทุกข์เสียอย่าง จะมีรัฐบาลเผด็จการที่ทั้งชั่วและโง่อย่างไรก็ไม่เป็นไร

Loy คิดว่า ทั้งพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา ต่างมีปัญหาอยู่สองอย่างเหมือนกันที่ทำให้ตอบปัญหาทางสังคมของปัจจุบันไม่ได้ (เช่นจะออกจากวิกฤตโลกร้อนอย่างไร) นั่นก็คือทวิลักษณ์ทางโลกภูมิ และความหลุดพ้นของปัจเจกบุคคล

ทวิลักษณ์ทางโลกภูมิหมายถึงในพุทธศาสนาถึงการแบ่งระหว่างโลกุตระและโลกียะออกจากกันอย่างเด็ดขาด ชาวพุทธที่ติดย่อมใฝ่ในโลกุตระ และละเลยที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงส่วนที่เป็นโลกียะให้ยุติธรรม

มากขึ้น, มีเมตตากรุณาแก่คนโดยเสมอมากยิ่งขึ้น, มีสันติวิธีที่ใช้กันได้
อย่างถาวรในชีวิตจริงของสังคมและของโลก เป็นต้น

ในส่วนการหลุดพ้นของปัจเจกบุคคลนั้น Loy เห็นว่า ชาวพุทธในโลกตะวันตกยอมรับโลกที่เป็นจริง มีความเห็นแก่ตัว เอารัดเอาเปรียบ ความไม่จริงใจ ฯลฯ อยู่เต็มไปหมด ปัญหาอยู่ที่ว่าชาวพุทธจะทำให้สงบภายใต้ธรรมดาโลกที่น่าเกลียดนี้ได้อย่างไร ในขณะที่ชาวพุทธตะวันตกออกหาทางหลุดพ้นจากธรรมดาโลกนี้ไปเลย ฉะนั้นทั้งชาวพุทธตะวันตกและพุทธตะวันออกต่างไม่สนใจจะแก้ไขโลกให้มีทุกข์น้อยลงแต่อย่างใด

ปัญหาที่เขาทิ้งไว้ก็คือ เราจะให้ความหมายแก่พุทธธรรมเพื่อให้ตอบปัญหาตามที่แท้จริงในโลกปัจจุบันได้อย่างไร

ในทัศนะของผู้เขียนคำนำ หนังสือเล่มนี้น่าจะถูกพิมพ์เผยแพร่ในภาษาไทยมาก่อนหน้านี้กว่าสิบปีแล้ว ชาวพุทธไทยควรถูกท้าทายให้คิดถึงความคับแคบ ไร้อัจฉริยะถึงความทุกข์ของคนอื่นในศีลธรรมของพุทธศาสนาแบบไทย บางทีการคิดและใส่ใจของชาวพุทธไทย อาจนำไปสู่คำตอบที่ David Loy ถามถึง และอาจเป็นแรงขวางกั้นมิให้เกิดขบวนการ “คนดี” ที่ทำลายประชาธิปไตยเพื่อเข้าถึงอำนาจในระบบเบ็ดเสร็จการทหาร “คนดี” ที่อ้างความดีซึ่งไม่มีบริบท เข้าไม่ถึงความทุกข์ของมนุษย์ มีตนเองเป็นศูนย์กลาง ไม่เคารพคนอื่น อย่างที่เสนอหน้าให้เห็นกันดาษดื่นในทุกวันนี้ ปฏิเสธไม่ได้ว่า พุทธศาสนาที่เป็นทางการแบบไทยมีส่วนนำเรามาสู่ความอัปมงคลทางการเมืองในขณะนี้ด้วย

นิธิ เอียวศรีวงศ์

กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๘

คำนำผู้เขียน

มีคำถามผมบ่อย ๆ ว่า อะไรเป็นแรงจูงใจให้มาสนใจประเด็น ศาสนากับการเมือง?

แม้จะสนุกกับการอ่านงานด้านสังคมศาสตร์มาตั้งแต่สมัยเรียนปริญญาตรี แต่หลังจากผันตัวเองไปเรียนด้านศาสนศึกษา ผมก็ไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องตั้งคำถามต่อสังคมไทยมากนัก การวิพากษ์นั้นเป็นเรื่องเหน้อย มันเป็นงานที่ต้องใช้พลังมาก ต้องโต้แย้งไปกับสถานการณ์ การจับประเด็นต้องแม่นยำและแหลมคม การวิพากษ์สังคมเป็นงานที่ต้องใช้เวลาศึกษาหาข้อมูล วิจัย วิเคราะห์ และคิดใคร่ครวญกับมันอย่างลึกซึ้ง ต่างจากความสนใจหลักในด้านจิตวิญญาณของผมที่มุ่งเน้นไปยังมิติด้านใน ณ ตอนนั้นผมเลือกแล้วว่า จะทุ่มเทพลังงานและเวลาให้กับอย่างหลัง ผมจึงเข้าใจดีเวลาได้ยินใครพูดว่า คนที่สนใจธรรมะมักไม่ค่อยสนใจสังคม เพราะในช่วงชีวิตหนึ่งผมก็เคยเป็นแบบนั้น

ก่อนปี พ.ศ.๒๕๕๓ งานสอนและงานอบรมภาวนาที่ผมทำกำลังไปได้สวย เราจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่บุคคลทั่วไป นักศึกษา อาจารย์

และผู้บริหารมหาวิทยาลัย สอนเรื่องการฟังอย่างลึกซึ้ง ไตอะลิก กาวนา การไคร์ครวญภายใน เพื่อให้คนได้รู้จักตัวเอง ค้นพบตัวเอง และเป็นมิตรกับตัวเองได้ ผมรู้สึกสนุกกับมัน เดินทางขึ้นเหนือล่องใต้แทบไม่ได้หยุดพัก งานที่ทำตอนนั้นช่วยเติมเต็มจิตใจ ทำให้รู้สึกมีความหวังกับชีวิต กับผู้คน และกับสังคมไทย อาจกล่าวได้ว่าช่วงเวลานั้นถือเป็นปีทอง รู้สึกว่าได้ทำสิ่งที่อยากทำ ทำแล้วเห็นคนอื่นมีความสุข เราก็มีความสุขไปด้วย...โลกสวยมากๆ

แต่หลังจากปี พ.ศ.๒๕๕๓ ชีวิตผมก็เปลี่ยนไป

ผมเกิดคำถามมากมายต่อสิ่งที่ตัวเองทำอยู่ ความชื่นชมยินดีที่เคยมีต่อแวดวงจิตวิญญาณ การศึกษา และศาสนา พังทลายลงต่อหน้าต่อตา ผมรู้สึกผิดหวัง เจ็บปวด บางครั้งถึงขั้นสะอิดสะเอียนและเอือมระอา มีอะไรบางอย่างในตัวผมที่เปลี่ยนไปและไม่อาจกลับมาเป็นเหมือนเดิมได้อีก

ผมค่อยๆ ออกจากกลุ่มเพื่อนที่เคยทำงานด้วยกัน รับประทานอาหารสูงส่งกับเพื่อนฝูงน้อยลง เก็บตัว หมกมุ่นอยู่กับการติดตามข่าวสารบ้านเมือง ผมกลับมาสนใจอ่านหนังสือด้านสังคมศาสตร์ และเริ่มทำงานทางความคิดกับตัวเองมากขึ้น หยิบงานด้านการศึกษาอย่าง Pedagogy of the Oppressed ของ Paulo Freire หรือ Privilege, Power, and Difference ของ Allan G. Johnson ขึ้นมาอ่านอีกครั้ง บางครั้งก็จมดิ่งลงไปในโลกของความหดหู่ หลายครั้งผมสงสัยว่าตัวเองอาจเป็นโรคซึมเศร้า แม้จะยังจัดคอร์สอบรมภาวนาของตัวเองอยู่บ้าง แต่ความสนใจของผมเปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัด โลกของผมไม่สวยเหมือนเมื่อก่อน ผม critical กับเรื่องต่างๆ มากขึ้น

งานเขียนของผมช่วงหลังปี พ.ศ.๒๕๕๓ มีน้ำเสียงที่ต่างออกไป ทุกสแตตัสที่โพสต์ ทุกบทความที่เขียน ช้อนความหมายและคำถามต่อบริบททางสังคมและการเมืองที่ผมครุ่นคิดอย่างหนักกับมัน ผมแสดงความคิดเห็นด้วย “อารมณ์ความรู้สึก” มากขึ้น ข้อความที่ผมสื่อสาร

มีความโกรธเกรี้ยว มีการเสียดสีและมีความเจ็บปวดอยู่ในนั้น ถือเป็นช่วงเวลาสำคัญที่ผมได้สำรวจความเป็นไปได้อีกด้านหนึ่งของโลกทางจิตวิญญาณ โลกของคนที่กำลังเผชิญความทุกข์อย่างหนักหนาสาหัส และมองไม่เห็นทางออก โลกของคนธรรมดาๆ ที่มีหัวใจ มีความรู้สึก และมีความเป็นมนุษย์ประสบการณ์ในช่วงเวลาดังกล่าวมีอิทธิพลอย่างมากต่องานเขียนทั้งหมดในหนังสือเล่มนี้

ขอบคุณกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์มติชนรายวันที่มีมอบโอกาสพื้นที่ ความไว้วางใจ และเสรีภาพในการคิดและเขียนมากที่สุดเท่าที่สถานการณ์ทางการเมืองจะเอื้ออำนวย การได้ครุ่นคิดในประเด็นศาสนากับการเมืองอย่างต่อเนื่องทำให้ผมเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งว่า ทำไมสองประเด็นนี้จึงเป็นสิ่งต้องห้ามในการยกขึ้นมาพูดคุยกันบนโต๊ะอาหาร โดยเฉพาะการพยายามหยิบจับเอาทั้งสองเรื่องมาพูดคุยพร้อมๆ กัน ถือเป็นเรื่องยากและสับสนยิ่งเป็นทวีคูณ

ขอขอบคุณอาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ ที่มีแกใจเขียนคำนำเสนอให้แก่นหนังสือเล่มนี้ แม้จะไม่ได้เป็นลูกศิษย์ และไม่เคยเรียนกับอาจารย์นิธิโดยตรง แต่ผมรู้สึกเคารพและชื่นชมผลงานอันแหลมคมทางความคิดของอาจารย์นิธิเสมอมา การใช้วิถีวิทยาทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางศาสนาของอาจารย์เป็นสิ่งพิเศษที่หาได้ยากยิ่งในสังคมบ้านเรา ซึ่งสำหรับผมมันช่วยชี้ทางให้เราเข้าไปสัมผัสคุณค่าทางจิตวิญญาณแบบโลกีย์ๆ ธรรมะที่มีความเป็นธรรม ศาสนธรรมที่มีมนุษยธรรม อย่างไม่แยกขาดจากบริบททางสังคมและบริบทของความทุกข์

คุณค่าทางศาสนธรรมสามารถนำพาผู้ปฏิบัติไปสู่การเคารพตนเองและเคารพคนอื่นอย่างสุดจิตสุดใจ และพัฒนาไปสู่การเคารพความเท่ากันทางการเมืองได้ นั่นคือความเชื่อมั่นส่วนตัวของผม ไม่ว่าจะเป็นความรักในเพื่อนมนุษย์ จุดยืนทางมนุษยธรรม การต่อสู้เพื่อความเป็นธรรม หรือความกล้าหาญทางจริยธรรม สามารถเติบโตและงอกงามในจิตใจของผู้ปฏิบัติธรรมได้ แต่คำถามคือ ทำไม? ทำไม? และทำไม?

คุณค่าอันเป็นสากลเหล่านั้นจึงเป็นสิ่งที่ขาดแคลนยิ่งนักในสังคมพุทธบ้านเรา

และนี่เป็นจุดเริ่มต้นของคำถามมากมายที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้ กับการพยายามมอง “ศาสนากับการเมือง” ในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่งทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการตั้งคำถาม สร้างการตระหนักรู้ และสร้างความเปลี่ยนแปลงได้

ผมหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะช่วยเปิดจินตนาการทางศาสนธรรมให้กว้างออกไป ปลุกพลังและ passion ให้กับคนธรรมดาๆ ที่อาจไม่ใช่คนมีธรรมะ แต่มีหัวใจและมีจิตวิญญาณ ให้กล้าเข้าไป engage เข้าไป “นิ้ว” กับปัญหา และค้นพบว่าเราสามารถเปิดกว้างต่อการอยู่ร่วมกับทุกอารมณื ทุกผู้คน และทุกสถานการณ์ด้วยความเข้าใจ โดยไม่ต้องหนี กำจัด ผลักไส หรือซุกซ่อนปัญหาไว้ใต้พรม

ด้วยศรัทธาต่ออำนาจสูงสุดที่เป็นของประชาชน

และด้วยความเคารพต่อคนทุกคนที่มีพุทธภาวะอยู่แล้วในตัวเอง

วิจักขณ์ พานิช

บ้านดีโลปะ

๓๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๘

รัฐ-ธรรม-นิว

แต่
พระเจี๊อม อินทบัญญัติ

ประชาธิปไตยเกิดแก่เจ็บตาย

จะเป็นไปได้ไหมที่พุทธศาสนาจะมีส่วนร่วมให้สังคมไทยหลุดพ้นจากวัฏสงสารทางการเมือง? จะเป็นไปได้ไหมที่พุทธธรรมจะส่งเสริมให้คนในสังคมมีศรัทธาต่อประชาธิปไตยอย่างมั่นคงในหลักการ

เมื่อปลายปี พ.ศ.๒๕๕๖ ผมมีโอกาสไปนั่งฟังอาจารย์ฉัฐพล ใจจริง บรรยายที่สภาคาทอลิกส์ เขาบรรยายถึงการเมืองไทยช่วงหลังปฏิวัติ พ.ศ.๒๔๗๕ และความลุ่มๆ ดอนๆ ของพัฒนาการประชาธิปไตยหลัง พ.ศ.๒๔๙๐ ที่ถูกตัดตอนเรื่อยมาจากการรัฐประหารสลับกับเหตุการณ์ฆ่าประชาชนซ้ำแล้วซ้ำเล่า

มีประเด็นหนึ่งที่อาจารย์ฉัฐพลพูดถึงแล้วยังสะกิดใจผมจนถึงตอนนี้

อาจารย์ฉัฐพลถามว่า เอ๊ะ...ทำไมนะ พัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยจึงมีสภาพเป็น “วัฏจักร”? สิ่งเดิมๆ เกิดขึ้นวนไปเวียนมา ความเสื่อม ความเจ็บ และความตายซ้ำๆ รัฐประหาร ฉีกรัฐธรรมนูญ ฆ่า เลือกตั้ง รัฐประหาร ฉีกรัฐธรรมนูญ ฆ่า...

การเมืองแบบวัฏจักรเกิดแก่เจ็บตายทำให้ผู้คนรู้สึกปลง เบื่อหน่ายหมดศรัทธา รู้สึกอยากปล่อยวางกับการเมือง นักการเมือง และการเลือก

ตั้ง ทำไมเราจึงไม่อาจมองเห็นอนาคตของประเทศชาติ แล้วมุ่งมั่นเคลื่อนสังคมไปด้วยการยืนหยัดต่อหลักการประชาธิปไตย? ทำไมเราจึงไม่สามารถเดินตรงไปด้วยศรัทธาในอำนาจสูงสุดของประชาชนอย่างมีความหวัง?

อาจารย์ฉัฐพลให้ข้อสันนิษฐานว่า ที่มาของมุมมองแบบวัฏจักรดังกล่าวคืออิทธิพลคำสอนของศาสนาพุทธ การอธิบายสังคมและการเมืองด้วยความเชื่อและโลกทัศน์แบบศาสนาพุทธเป็นศูนย์กลาง ทำให้จิตสำนึกทางการเมืองของคนไทยมีธรรมชาติเป็นวัฏฏะ จำนวน เวียนวน ไม่ก้าวหน้า

ในด้านหนึ่ง พุทธธรรมแสดงถึงวิถีแห่งการ “ฝึกตน” มากกว่าความเป็นหลักการหรือศาสนาที่ต้องยึดถือ ทว่าปัญหาที่เกิดขึ้นครับเมื่อศาสนาพุทธในปัจจุบันไม่ได้เป็นแค่วิถีของการฝึกใจตนที่รู้ได้เฉพาะตนอีกต่อไป แต่กลายเป็น “อุดมการณ์ทางการเมือง” โดยสถานะและอำนาจ

คำสอนทางศาสนาถูกทำให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการค้าจนโครงสร้างทางการเมืองที่ไม่มีใครกล้าท้าทาย ดีความ และตั้งคำถาม ธรรมะถูกพูดตามๆ กันจนเฝือ นอกจากจะไม่มีใครปฏิบัติกับใจของตนเองอย่างจริงจังแล้ว คำสอนเหล่านั้นยังถูกใช้แบบยึดมั่นถือมั่นอย่างไม่เคารพคนอื่นอีกด้วย การยึดถือไม่ได้ถือไว้เพื่อการปฏิบัติให้เห็นผลเฉพาะตนอีกต่อไป แต่เพื่อให้คนอื่นต้องยึดถือและเชื่อแบบเดียวกับกับเรา ผลก็คือ คนจำนวนไม่น้อยกำลังเรียกร้องให้คนในสังคมใช้หลักศาสนาในการแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างเหมาะสม เป็นการพยายามแก้ “ปัญหาเชิงหลักการ” โดย “การปล่อยวางหลักการ” กระทั่งการเมืองเป็นเรื่องที่ต้อง “ทำใจ” ไปในที่สุด

ประชาธิปไตยไทยจึงกลายเป็นประชาธิปไตยที่ไม่เคยมั่นคงในหลักการเอาซะเลย และเมื่อใดที่ผู้มีอำนาจไม่ยึดมั่นในหลักการก็มักใช้

หลักธรรมทางศาสนาถึงความชอบธรรมของการกระทำแห่งความดีที่ไม่เป็นประชาธิปไตยและไร้มนุษยธรรมของตนอยู่บ่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นรัฐประหารเอเย การฆ่าคอมมิวนิสต์เอเย การล่าแม่มดเอเย กฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ เอเย หรือการสลายการชุมนุมด้วยกระสุนจริง

ข้อคิดเห็นดังกล่าวของอาจารย์ฉัฐพลมีความน่าสนใจและแจ่มชัดมากยิ่งขึ้นไปอีกครับ โดยช่วงเวลาเดียวกันนั้นพรรคเพื่อไทยก็พยายามดันร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรมแบบเหมาเข่ง ล้างผิดให้กับทุกฝ่ายรวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐและผู้สั่งฆ่าประชาชนจนผ่านสภาไปได้แบบไฮสปีด พรรคเพื่อไทยยอมทำลายทุกหลักการเพื่อแลกกับการล้างผิดและพาดูคนทักษิณกลับบ้าน โดยอ้างว่านี่คือการ “เช็ดซีโร่” ที่จะทำให้ประเทศเริ่มต้นใหม่และก้าวไปข้างหน้า

นอกจากจะเสียโอกาสในการช่วยเหลือนักโทษการเมือง ยกระดับจิตสำนึกประชาธิปไตย และผลักดันให้เกิดการลบล้างผลพวงรัฐประหารอย่างถูกต้องตามหลักการแล้ว ผลที่ตามมาคือ ร่าง พ.ร.บ.มั่วซั่วฉบับดังกล่าวได้ผลึกทุกสิ่งทุกอย่างให้กลับสู่วงวนเดิมอีกครั้ง นั่นคือ มีเกิด มีแก่ มีเจ็บ มีตาย...มีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วก็ล้มๆ กันไปซะ เราจะเห็นคำสอนทางศาสนาถูกนำมาใช้ประกอบคำอธิบายให้ประชาชนทำใจกันอย่างผิดบริบท ไม่ว่าจะเป็นคำว่า “ปล่อยวาง” “อโหสิกรรม” หรือ “ให้อภัย” เรียกร้องให้อำนาจประชาชน “เสียสละ” ต่ออำนาจเหนือรัฐธรรมนูญอีกครั้งเพื่อพาประเทศเดินหน้าต่อไปอย่างไร้เป้าหมาย

การรัฐประหารฆ่าอำนาจประชาชน และการสั่งฆ่าประชาชนสามารถเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องมีใครรับผิดชอบ ผลคือในทางการเมือง “การฆ่า” ไม่เคยผิดและไม่เคยต้องสำนึกผิด ส่วนประชาชนต้องทำใจเสมอ

กลับมาที่คำถามของอาจารย์ฉัฐพล ตอบบทบาทของพุทธศาสนาที่มีต่อจินตนาการทางการเมือง จะเป็นไปได้ไหมครับที่พุทธศาสนาจะ

มีส่วนช่วยให้สังคมไทยหลุดพ้นจากวิถีสงสารทางการเมืองนี้ซะที? (หรืออย่างน้อยก็ไม่เป็นอุปสรรคหรือขัดขวาง) จะเป็นไปได้ไหมที่พุทธธรรมจะส่งเสริมให้คนในสังคมมีศรัทธาต่อประชาธิปไตยอย่างมั่นคงในหลักการพุทธธรรมซึ่งสะท้อนถึงการเคารพตนเองและผู้อื่น เคารพความเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรี มีสติปัญญา คิดเองได้ ตัดสินใจเองได้ และมีส่วนร่วมในการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมที่เคารพและให้คุณค่าแก่มนุษยธรรม มากกว่าลัทธิธรรมสูงส่งทางศาสนา

อย่างน้อยที่สุด ขอแค่การยึดหลักการพื้นฐานของการไม่ฆ่า และไม่ปล่อยให้เกิดการฆ่า ทั้งการฆ่ารัฐธรรมนุษย์ ฆ่ากระบวนการประชาธิปไตย หรือฆ่าประชาชนเกิดขึ้นได้โดยง่าย เพราะการฆ่าในระบอบประชาธิปไตยไม่ใช่ปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่ต้องทำใจ เพราะมันเป็นเช่นนั้นเอง

อีกคำถามหนึ่งที่สำคัญคือ...

แล้วเราในฐานะชาวพุทธมีอุดมคติหรือความฝันในทางสังคมกันบ้างไหมครับ?

หากจินตนาการและเป้าหมายสูงสุดของศาสนาพุทธคือ “พระนิพพาน” นิพพานจะอยู่บนโลกนี้ อยู่ในสังคมนี้ได้หรือไม่? เรามีศรัทธาในพระนิพพานจนเชื่อมั่นว่ามันจะเกิดขึ้นในชีวิตมนุษยธรรมมาๆ คนหนึ่งในสังคมที่เราอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ที่ไม่เหมือนเราและคิดต่างจากเราได้ไหม นิพพานจะเป็น “นิพพานที่มีมนุษยธรรม” ได้อย่างไร และเราจะก้าวเดินไปด้วยกันอย่างไรเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายนั้น?

อุปสรรคนะมีแน่ แต่เรากล้าที่จะฝันกันหรือไม่?

นึกแล้วก็เสียดายแทนรัฐบาลยิ่งลักษณ์และพรรคเพื่อไทยครับ มีเสียงประชาชนสนับสนุนมากขนาดนี้แล้วยังไม่กล้าฝัน ไม่กล้าเดินตามความฝันบนหลักการที่ถูกต้อง

ความฝัน ความกล้าหาญ และจินตนาการของการหลุดพ้นวิถีสงสาร สะท้อนอยู่ในหลักการและเส้นทางที่เราเลือกเดินเสมอ ไม่ว่าจะเรื่อง

นั่นจะเป็นเรื่องทางโลกหรือทางธรรม...

การเมืองในระบอบประชาธิปไตยก็เช่นกัน

ไม่เช่นนั้นเราคงต้องเวียน ว้าย ตาย เกิด อยู่ในวัฏฏะประ-
ชาธิปไตยแบบไทย ๆ กันต่อไป

พิมพ์ครั้งแรก : คอลัมน์ธรรมนิว หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน
พ.ศ.๒๕๕๖

คำขอโทษประชาชน

“สิ่งที่ผมต้องการส่งสารไปถึงรัฐบาลก็คือ รัฐบาลต้องแสดงความรับผิดชอบ คือคุณต้องขอโทษ คุณต้องขอโทษประชาชน และที่สำคัญต้องขอโทษคนเสื้อแดง เพราะคนเสื้อแดงเลือกคุณมาเป็นนายกรัฐมนตรี คุณต้องขอโทษ นี่เป็นขั้นต่ำ เป็นอย่างน้อยที่สุดที่คุณต้องทำสิ่งนี้ และผมหวังว่าคุณยังลักษณะนี้จะมีความกล้าหาญเหนือคุณอภิสิทธิ์ โดยการออกมาเป็นผู้ริเริ่มและกล่าวคำนี้”

บ.ก.ลายจุด

๑๐ พฤศจิกายน ๕๖, ราชประสงค์

หากมองจากสายตาค้นหอก อาจดูเป็นการชุมนุมของคนเสื้อแดงเหมือนๆ กัน ที่จัดขึ้นในวันเดียวกัน

แต่การชุมนุมวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๖ นำโดยกลุ่มวันอาทิตย์สีแดงที่สี่แยกราชประสงค์ แตกต่างจากการชุมนุมที่เมืองทองธานีที่นำโดยแกนนำ นปช. และ ส.ส.พรรคเพื่อไทยอย่างแทบจะตรงกันข้าม การชุมนุมที่ราชประสงค์มีเจตจำนงเพื่อแสดงความไม่พอใจและคัดค้าน พ.ร.บ.ยึดไร่เหมาเช่าของรัฐบาลพรรคเพื่อไทย อันถือเป็นการกระทำที่เหยียบย่ำเสียงของประชาชน (ทั้งคนเป็นและคนตาย) อีกทั้งยังผิดต่อหลักประชาธิปไตยอย่างยากที่จะให้อภัยและปล่อยให้ลืมไปเฉยๆ ความน่าสนใจของการชุมนุมคัดค้านครั้งนี้แตกต่างจากการชุมนุมคัดค้านของกลุ่มอื่นๆ นั่นคือ มันเป็นการแสดงความไม่เห็นด้วยของผู้สนับสนุน

ของมิตร และของผู้ที่พร้อมจะยืนหยัดเคียงข้างรัฐบาลหากทำหน้าที่เป็น
ตัวแทนประชาชนและเดินตามหลักการที่ถูกต้อง ขณะเดียวกันก็พร้อม
จะออกมาตำหนิและตักเตือนรัฐบาลเมื่อทำอะไรเห็นแก่ตัวไม่เข้าท่า

วันนั้นที่ราชประสงค์ บ.ก.ลายจุดมีข้อเสนอที่น่าสนใจอันหนึ่ง ซึ่ง
ถือเป็นการแสดงจุดยืนที่ไม่ใช่ทั้งการเห็นด้วยกับรัฐบาล หรือต้องการล้ม
รัฐบาลที่มาจากทางเลือกตั้ง

ข้อเสนอดังกล่าวคือ การเรียกร้องจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำ
ประเทศ โดยให้นางสาวยิ่งลักษณ์ และนายอภิสิทธิ์ ออกมา “ขอโทษ
ประชาชน”

ผมว่าข้อเสนอที่น่าสนใจที่เดี๋ยวยอมรับ

ดูง่าย...แต่กลับเป็นสิ่งที่แทบไม่เคยหลุดออกจากปากผู้นำประเทศ
คนไหน

หากย้อนมองดูประวัติศาสตร์โศกนาฏกรรมทางการเมืองในอดีต
ไม่ว่าจะเป็น ๑๔ ตุลา, ๖ ตุลา, พฤษภา ๓๕ หรือพฤษภา ๕๓ ไม่เคย
ปรากฏการสำนึกผิดหรือออกมากล่าวคำขอโทษต่อการสูญเสียของประ
ชาชนจากปากผู้นำประเทศ ผู้นำทหาร หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการ
บาดเจ็บล้มตายของประชาชนเลยแม้แต่ครั้งเดียว ทั้งนี้รวมถึงคณะรัฐ
ประหาร ผู้สนับสนุนการทำรัฐประหาร เจ้าหน้าที่รัฐที่ใช้ความรุนแรงกับ
ประชาชน การฆ่า หรือผู้สนับสนุนการฆ่า...

พวกเขาไม่เคยผิดและไม่จำเป็นต้องขอโทษ

วัฒนธรรม “ไม่ผิดและไม่ขอโทษ” ของผู้มีอำนาจในบ้านเมืองเรา
นั้นน่าสนใจครับ เพราะมันแสดงให้เห็นว่า อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน
เป็นจริงเพียงแค่นี้ในเศษกระดาษ ทว่าในทางปฏิบัติ ชีวิต เสี่ยง หรือเสรี
ภาพทางความคิดของประชาชนนั้นกลับไม่เคยถูกให้การเคารพ

การสำนึกผิด การขอโทษ และการให้อภัย เป็นคำสอนพื้นฐานที่มี
อยู่ในทุกศาสนา ในพุทธศาสนาก็เช่นกัน ทว่าโดยสถานะทางการเมือง